

Міністерство екології та природних ресурсів України
Національний природний парк «Кармелюкове Поділля»
Департамент агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів
Вінницької ОДА
Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку
Вінницької ОДА
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського
Чечельницька районна державна адміністрація
Чечельницька районна рада
Чечельницька селищна рада

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ В РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
20-22 вересня 2018 р.**

с/мт Чечельник
НПП «Кармелюкове Поділля»
2018 р.

Рудковський О.А., Миленко Н.М., Подобайло А.В., Митропан Ю.М.	
КАПЛІНЦІВСЬКИЙ МІСТ, ЯК ОБ'ЄКТ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПИРЯТИНЩИНИ	201
Педін П. Ф. ІСТОРІОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ДУХОВНОГО ЦЕНТРУ РОСІЯН-СТАРООБРЯДЦІВ У СЕЛІ КУРЕНІВКА В ПРАЦЯХ С. В. ТАРАНЦЯ.....	204
Поцілуйко Т.А. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЧЕЧЕЛЬНИЦЬ- КОГО КРАЮ ТА ЙОГО ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ.....	210
Рудь В. С, Зайцева О. В. ПІВДЕННО-СХІДНЕ ПОДІЛЛЯ У V— ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ІVТІС. ДО Н. Е.....	219
Сошнікова Л.М. АТРАКТИВНІ ОБ'ЄКТИ ВУЗЬКОКОЛІЙНОЇ ЗАЛІЗНИЦІ «РУДНИЦЯ — ГАЙВОРОН» ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ В РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	225
Сташенко Т. Г., Коваленко В. О. МУЗЕЇ ЯК ОБ'ЄКТИ КРАЄЗНАВЧО- ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	233
Таранець СВ. ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО УРЯДУ ЩОДО КУРЕНІВ- СЬКИХ МОНАСТІРІВ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.	237
Українець О.В. ІСТОРИЧНИМИ СТЕЖКАМИ ТУЛЬЧИНСЬКОГО КРАЮ.....	246
Шпак Н.П. СТАРОВІКОВІ ДЕРЕВА, ЯК КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ ВІДНОВЛЕННЯ ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА «САДИБА».....	257
Шуть О. В. ВИДАТНІ ОСОБИСТОСТІ ЧЕЧЕЛЬНИЦЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	267
Шабельник Л. В. ДУХОВНА СПАДЩИНА ЧЕЧЕЛЬНИКА - ТУ- РИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТЕРИТОРІЇ.....	273
Частина 4. МЕНЕДЖМЕНТ ТУРИЗМУ	281
Любченко В.Є. ДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ.....	281
Стороженко Л.І. ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НПП «КАРМЕЛЮКОВЕ ПОДІЛЛЯ»	291
Табенська О.І. ТУРИЗМ — ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	296
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	307

ТУРИЗМ – ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація. Досліджено сучасні глобальні проблеми людства, значний попит на природні ресурси, ефективний розвиток сільських територій, Особлива увага звертається на ринок послуг (туризм) та розвиток ремесел.

Ключові слова: сільський туризм, туристичні оператори, глобальні проблеми людства, природні ресурси, регіональна аграрна політика, розвиток сільських територій, національна ідентичність, туристичні маршрути, екологічні стежки, синергійний ефект.

Історично в Україні залишилися не найкращі спадщини для того, щоб успішно модернізуватися, – східно-християнської традиції, Російської імперії та комунізму. Та українська незалежність витворила шанси на подолання історії. Зокрема поєднання деякої (відносної) демократії та послідовних років економічного зростання дали можливість сформуватися в Україні середньому класові та молодому поколінню, яке має набір цінностей відкритого суспільства. Якщо ця тенденція збережеться, то за 20-25 років країна досягне стану відкритого доступу і тоді увімкнеться механізм сталого розвитку.

Це передбачає зміну способу думання про саму країну. Потрібно вміти відокремити першорядні завдання від другорядних, а саме: те, про що потрібно думати, від того, про що можна думати. У випадку України це, зосібна, означає перенесення наголосу з ідентичностей на цінності.

Тому програма цивілізаційного стрибка, крім доконечного плану економічних реформ, має охоплювати гуманітарний вимір – тобто як і в якому напрямі реформувати освіту та культуру, трансформувати українську науку, розбудовувати незалежні засоби інформації, змінювати уявлення про своє минуле і про своє місце в сучасному світі, – все те, що працює на зміну ціннісної основи суспільства [Грицак 2014, с. 98-101].

Процес самооновлення має відбуватися збалансовано й охоплювати чотири виміри нашої натури: тілесний, духовний, розумовий і соціальний / емоційний. Досвід свідчить, що це актуально не лише для індивідів, але й для організацій. В організаціях тілесний вимір виражається в термінах фінансових. Розумовий (психологічний) вимір пов'язаний із визнанням, розвитком і застосуванням таланту. Соціальний / емоційний вимір – це людські стосунки, ставлення до людей. А духовний вимір має стосунок до пошуку сенсу існування: це шлях до мети, внесення своїх зусиль й організаційна цілісність.

Для того, щоб організація, так само як індивід, була ефективною, потрібно мудро й збалансовано розвивати й оновлювати всі чотири виміри. Кожен вимір, який буде занедбано, створюватиме негативне силове поле опору, яке відштовхуватиме ефективність і зростання. Організації ж та індивіди, які визнають кожен із чотирьох вимірів у своїй програмній заяві, забезпечать потужну основу для збалансованого оновлення [Кові 2014, с. 322-323].

Одна з причин високого рівня щастя в Данії – вдала збалансованість життя і праці, що дає людям змогу мати час на сім'ю та друзів. За Показником кращого життя, запропонованим Організацією економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР), данці мають більше вільного часу, ніж мешканці решти країн – членів (ОЕСР), і згідно з Європейським соціальним анкетуванням 33 відсотки данців стверджують, що почуваються здебільшого спокійно і мирно, тоді як у Німеччині так можуть зазначити лише 23 відсотки населення, у Франції – 15, а у Великій Британії – 14 відсотків [Вікінг 2017, с. 274-278].

Наші будинки, села і міста розміщені на території країни. Крім того, територія традиційно була головним джерелом живлення для людей і навіть сьогодні продукти й природні ресурси країни мають велике значення і становлять вирішальний компонент багатства нації. А перетворена на краєвид, територія набуває зовсім іншого значення для тих, хто належить до неї, тих, хто здатний вирізняти конкретні місця, де відбувалися пам'ятні битви та події, і визначати конкретні пам'ятки і святині, які конституують окремий характер нації.

Люди зрештою дійшли думки, що краєвид утілює традиції, історії та культуру нації, яку вони поділяють разом із предками. Краєвид це ще й джерело краси, піднесення та експлуатації. Він перетворився на символ нації, що втілює традиції, ідеї, сподівання і почуття, окремі з яких пробуджують сильне чуття належності до нації [Гібернау 2012, с. 33-36].

Існують специфічні риси, якими повинен володіти агротуристичний регіон, для успішного розвитку сільського туризму. Ці риси, зазвичай, протилежні реаліям, у яких проживають відпочивальники (рис. 1.).

Рис. 1. Специфічні риси агротуристичного регіону

*Джерело: сформовано автором за даними [Кальна-Дубинюк 2016, с. 8-9].

Поняття “сільський туризм“ близьке за змістом проведення дозвілля до поняття “екологічний туризм“. Екологічний туризм (екотуризм) – це пізнавальний і відпочинковий вид туризму, зосереджений на природних (мало змінених людиною) територіях, який передбачає заняття різними формами

активної рекреації у природних ландшафтах без заподіяння шкоди навколишньому середовищу.

Синонімами поняття “екотуризм” є зелений та природничий туризм. На сучасному етапі екотуризм найдинамічніше розвивається на територіях, що мають природничу цінність (національні та ландшафтні парки). Екотуризм спрямований на охорону природного та культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами. Він передбачає, що учасники цих подорожей – люди з високою екологічною свідомістю.

Однак, сільський туризм (а також агротуризм) і екотуризм відрізняються основними цілями використання. Сільський туризм – це вид проведення вільного часу у формі стаціонарного відпочинку з можливістю недалеких радіальних виїздів і походів.

Натомість екотуризм – це вид проведення вільного часу у формі невинного руху, відкриття дикої природи, маршрутного ознайомлення з природними й історичними атракціями території, похідного пізнання традицій і місцевої культури [Кальна-Дубінюк 2016, с. 8-9].

Екотуризм це єдиний напрямок в індустрії туризму, який зацікавлений у збереженні свого головного ресурсу – природного середовища або його окремих компонентів (пам’яток природи, певних видів тварин чи рослин і т.д.). Екотуризм є одним з найбільш швидкозростаючих секторів індустрії туризму. Стійкість в туризмі – позитивний загальний баланс екологічних, соціально-культурних та економічних впливів туризму, а також позитивний вплив відвідувачів один на одного.

Отже, відмінні риси екотуризму полягають у тому, що він створює і задовольняє бажання людини спілкуватися з природою, запобігає негативний вплив на екологію, культуру, естетику, і змушує туристичний потенціал служити на благо природи і соціально-економічного розвитку. Крім цього, розвиток екотуризму сприяє підвищенню еколого-освітнього і загальнокультурного рівня як відвідувачів, так і місцевих жителів. За умови

відповідної організації, до екотуризму можна віднести досить широкий спектр діяльності (рис. 2.).

Рис. 2. Спектр діяльності екотуризму

*Джерело: сформовано автором за даними [Петрук 2016, с. 8-9].

Сучасна мережа природних заповідників України сформувалась внаслідок праці багатьох поколінь природоохоронців і відіграє важливу роль у вирішенні проблем збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, підтримці екологічної рівноваги у природі, формуванні світоглядних орієнтирів людини, спільнот, суспільства. Всього у світі створено більш як 11 тис. заповідних територій, що мають статус заповідника чи національного парку.

У 1992 році вперше була сформована чітка правова база заповідання у вигляді Закону України «Про природно-заповідний фонд України». Постановою Кабінету Міністрів України (КМУ) від 6 серпня 2014 року № 385 було затверджено Державну стратегію регіонального розвитку України на період до 2020 року. У складі Стратегії затверджено показники площ територій

природно-заповідного фонду, що мають бути додатково створені в кожній з областей до 2017 та до 2021 року.

В Україні діє 645 територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення: 19 природних і 4 біосферних заповідники, 48 національних природних парків, 309 заказників, 132 пам'ятки природи, 18 ботанічних садів, 7 зоологічних парків, 19 дендрологічних парків, 89 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Їх загальна площа становить 2144,49 тис. га (в межах території України), або 54,7% від усієї фактичної площі ПЗФ і 3,55% від площі України. Кількість територій і об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 7456 одиниць площею 1,8 млн. гектарів.

Під охороною держави знаходиться 424 території та об'єкти природно-заповідного фонду. Серед них – один національний природний парк та три регіональні ландшафтні парки: – національний природний парк "Кармелюкове Поділля"; – РЛП "Дністер"; – РЛП "Немирівське Побужж'я"; – РЛП "Середнє Побужжя".

Необхідно зазначити, що вже традиційно в Національному науковому парку "Кармелюкове Поділля" з 15 по 18 червня 2018 року відбувся VII Міжнародний молодіжний форум "Південне Поділля – перлина України". Впродовж чотирьох днів більше восьми десятків осіб з Вінниччини, Черкащини та Молдови мали можливість брати участь в різноманітних змаганнях, конкурсах, розважальних програмах, обмінюватись досвідом та насолоджуватись спілкуванням з природою.

Учасниками Форуму стали 10 команд: "Оптимісти" – Уманський державний педагогічний університет, "Мандри" – Вінницький національний аграрний університет, "Аква-Віта" – Тульчинський військово-спортивний ліцей, "Еко-сіті" – Флоринська школа, Бершадський район, "Богданові нащадки" – Богданівська школа, Тульчинський район, "Громадяни світу" – Цибулівська школа, "Шалені кажани" – Новоободівська школа Тростянецького району, "Еко-школа" – Поповогребельська школа, "Сокіл" – Стратіївський НВК Чечельницький район, "Комета" – м. Шалданешти, Республіка Молдова.

Місцем проведення, вже традиційно, стало урочище “Вишенька”. Проживали учасники у наметовому містечку. Навкруги мальовничі пейзажі з пагорбами, ліском. В цілому, все сприяло тому, щоб учасники насолоджувалися природою, надзвичайно чистим повітрям, віддаленістю від міста та неймовірно чудовими сходами сонця [“Кармелюкове Поділля“ 2018].

Туристичний маршрут “Вишенька“ у ННП “Кармелюкове Поділля“ відображений на (рис. 3.).

Рис. 3. Туристичний маршрут “Вишенька” Національного наукового парку “Кармелюкове Поділля”

*Джерело: сформовано автором за даними [“Кармелюкове Поділля“ 2018].

Керівництво та співробітники ННП “Кармелюкове Поділля“ якісно удосконалюють діяльність наукового парку. Активно продовжується співпраця з представниками Міністерства екології та природних ресурсів України, Департаментом агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів

Вінницької ОДА, Департаментом міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької ОДА, Чечельницькою районною державною адміністрацією, Чечельницькою районною радою, туристичною фірмою «Sevied» (Франція, м. Леон), в рамках розвитку сільського зеленого туризму, туристичною фірмою «Акорд» (Україна, м. Львів), навчальними закладами.

Відвідувачам пропонують цікаві екотуристичні маршрути, серед яких: екотуристичний маршрут “Загублений світ - 2” ННП “Кармелюкове Поділля“, який відображений на (рис. 4.).

**Рис. 4. Туристичний маршрут “ Загублений світ - 2”
Національного наукового парку “ Кармелюкове Поділля”**

*Джерело: сформовано автором за даними [“Кармелюкове Поділля“ 2018].

Туристичний маршрут “Заповідними місцями “Національного наукового парку “Кармелюкове Поділля” відображений на (рис. 5.).

Рис. 5. Туристичний маршрут “Заповідними місцями “Національного наукового парку “Кармелюкове Поділля”

*Джерело: сформовано автором за даними [“Кармелюкове Поділля” 2018].

Туристична галузь набуває все більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери у Вінницькій області. В області зберігається тенденція стабільного росту площі природно-заповідного фонду. Необхідно зазначити, що на початку 2016 року створено гідрологічний заказник місцевого значення “Ільківський став” загальною площею 20,9 гектари на території Ільківської сільської ради Вінницького району.

Загалом на території області функціонує 409 територій та об’єктів природно-заповідного фонду загальною площею біля 60 тисяч гектарів.

Програмою розвитку туризму у Вінницькій області на 2016-2020 роки передбачається здійснення комплексу заходів щодо удосконалення системи управління туристичною галуззю, розроблення та удосконалення нормативно-правової бази туристичної діяльності, модернізація існуючої матеріальної бази, створення нових рекреаційно-туристичних об'єктів міжнародного стандарту, збереження і відновлення історико-архітектурних пам'яток духовної культури народу, удосконалення рекламно-інформаційної діяльності, проведення маркетингових досліджень у туристичній галузі, представлення області на національних та міжнародних туристичних виставках, створення умов для розвитку сільського зеленого туризму.

Дана програма покликана стати концептуальною базою довгострокового розвитку туризму в області як високорентабельної галузі економіки, важливого засобу культурного та духовного виховання жителів, гостей області. Враховуючи масштабність поставлених завдань, є необхідним залучення до програми якнайбільше виконавців (учасників) [Програма розвитку туризму 2016-2020, с. 10].

Необхідно зазначити, що територіальні та історичні межі Поділля не є однозначними. Були часи, коли воно займало майже всю площу Подільського нагір'я, а були періоди, коли обмежувалося лише середньою його частиною. Різні погляди на дане питання ми знаходимо в роботах сучасних вчених. Так В.Самойлович до Поділля включає сучасну Вінницьку та Хмельницьку (без Славутинського району) області, а також Любарський, Андрушівський і Бердичівський райони Житомирської і Балтський район Одеської області.

В деяких працях історики відносять до Поділля територію трьох нинішніх областей: Вінницької, Хмельницької та Тернопільської. Її західна межа проходить через Бережанщину до Дністра, південна йде вздовж річки Дністер і закінчується в північній частині Одеської області, східна межа умовно проходить по лінії міст Балта-Гайсин-Липовець, а північна між Староконстантиновим та Почаєвом. Українство поєднує в собі одночасно

етнос, мову й культуру, несе в собі феномен національного колориту та самобутності [Давидова 2015, с. 36-39].

Традиційне житло подолян – тинькована хата з побіленими стінами, солом'яним дахом, вхідними дверима по центру та з вікнами по фасаді. Піч завжди займала внутрішній кут хати по один бік від вхідних дверей і була повернута своїм отвором до фасадної стіни з вікнами. По діагоналі від печі влаштовували парадний кут (покуть), де розміщувати ікони, прикрашені тканинами або вишитими рушниками, цілющим зіллям та квітами; перед ними вішали лампаду.

За традиціями під іконами ставили стіл, біля якого попід стіною розміщували довгу дерев'яну лаву, яку на свята прикрашали саморобними ряднами, а в заможних сім'ях – киламами. Збоку від столу знаходилась скриня, де господарі зберігали одяг, родинні реліквії [Путівник 2017, с. 42-43].

Цінності, погляди, звичаї, традиції, ритуали, мови і практики передаються новим учасникам, які засвоюють культуру якоїсь конкретної нації. Процес ідентифікації з елементами певної культури зумовлює сильну емоційну пов'язаність із ними. При розгляді національної ідентичності особливого значення набувають два головні результати процесу. По-перше, спільна культура сприяє створенню зв'язків солідарності серед членів даної спільноти, даючи їм змогу визнавати одне одного як належних до однієї нації та уявляти собі, що їхня спільнота окрема від інших і відрізняється від них. По-друге, індивіди, соціалізовані в рамках окремої культури, схильні засвоювати символи, цінності, погляди і звичаї як елементи, що становлять складову частину їхнього ества [Гібернау 2012, с. 23-24].

У ситуації взаємозалежності синергія особливо потужно впливає на негативні сили, що стримують розвиток і зміни. Синергізм у природі можна описати одним словом – екологія. Усе з усім пов'язано. Зв'язок між частинами – це також сила для створення синергійної культури в родині й організації. Що сильніше бажання долучитися, що щиріша й стабільніша участь в аналізі й розв'язанні проблем [Кові 2014, с. 303-304].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Вікінг М. Маленька книга хюге. / М. Вікінг. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2017. – 288 с.
2. Вінницький обласний краєзнавчий музей: Путівник по експозиції музею / Відп. за вип. К.Висоцька. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. – 104 с., іл.
3. Гібернау М. Ідентичність націй / М. Гібернау // К. : Темпора, 2012. – 304 с.
4. Грицак Я. 26-й ПРОЦЕНТ, або як подолати історію / Я. Грицак // К.: Фонд Порошенка, 2014. – 136 с. – (Серія " Жити по-новому").
5. Давидова О.Ю. Концептуальні фактори розвитку готельно-ресторанної галузі України / О.Ю. Давидова, В.Ю. Ліннік // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2015. – Т. 20. – Вип. 6. – С. 36–39.
6. Кові Стівен Р. 7 звичок надзвичайно ефективних людей / Стівен Р. Кові ; пер. з англ. О. Любенко. – 2-ге вид., стер. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 384 с.
7. Основи управління та організації відпочинку в агрооселях [Текст] : інформ. матеріали до Шк. - семінару з дорадництва для власників агроосель / Т.П. Кальна – Дубінюк, О.А. Локутова, І.П. Кудінова, Л.Х. Рибак, С.І. Мосіюк, В.В. Семенова, М.В. Бесчасна. – Серія 3. Сільський зелений туризм. Третє видання // За ред. В.П. Васильєва]. – Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2016. – 104 с.
8. Петрук В.Г. Екогеографія та екотуризм: Навчальний посібник / В.Г. Петрук, О.В. Бондарчук, І.А. Трач, О.Ю. Панасюк, Ю.І. Царук, В.Д. Ваколюк. – Вінниця: ТОВ " Нілан-ЛТД, 2016. – 178 с.
9. Програма розвитку туризму у Вінницькій області на 2016-2020 роки.– Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку облдержадміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dmsrr.gov.ua/arch%dl%96tekturn%dl%96ramyatki,un%dl%96kaln%dl%96>
10. Стежки та маршрути Національного природного парку “Кармелюкове Поділля“).– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://karmelukove.com>